הלכה · משנה תורה · ספר זמנים

משנה תורה, הלכות שופר וסוכה ולולב

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה תורה, הלכות שופר וסוכה ולולב

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-תורה-הלכות-שופר-וסוכה-ולולב/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 6
פרק ד 9
פרק ה 11
פרק ו 14
פרק ז 16
פרק ח 20

פרק א

א מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לִשְׁמֹעַ תְּרוּעַת הַשּׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כט א) "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם". וְשׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִין בּוֹ בֵּין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין בְּיוֹבֵל הוּא קֶרֶן הַכְּבָשִׂים הַכָּפוּף. וְכָל הַשּׁוֹפָרוֹת פְּסוּלִין חוּץ מִקֶּרֶן הַכֶּבֶשׂ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׂ בַּתּוֹרָה תְּרוּעָה בְּשׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּיוֹבֵל (ויקרא כה ט) "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר" וְכוּ' (ויקרא כה ט) "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר". וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ מַה תְּרוּעַת יוֹבֵל בְּשׁוֹפָר אַף תְּרוּעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר:

ב בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תּוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר אֶחָד וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת מִן הַצְּדָדִין. הַשּׁוֹפָר מַאֲרִיךְ וְהַחֲצוֹצְרוֹת מְקַצְּרוֹת שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר. וְלָמָּה תּוֹקְעִין עִמּוֹ בַּחֲצוֹצְרוֹת מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים צח ו) "בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'". אֲבָל בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת אֵין תּוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא בְּשׁוֹפָר בִּלְבַד:

ג שׁוֹפָר שֶׁל עַכּוּ"ם אֵין תּוֹקְעִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה וְאִם תָּקַע יָצָא. וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת אִם תָּקַע בּוֹ לֹא יָצָא. שׁוֹפָר הַנָּזוּל שֶׁתָּקַע בּוֹ יָצָא שֶׁאֵין הַמִּצְוָה אֶלָּא בִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בּוֹ וְלֹא הִגְבִּיהוֹ הַשּׁוֹמֵעַ יָצָא וְאֵין בַּקּוֹל דִּין גֵּזֶל. וְכֵן שׁוֹפָר שֶׁל עוֹלָה לֹא יִתְקַע בּוֹ וְאִם תָּקַע יָצָא שֶׁאֵין בַּקּוֹל דִּין מְעִילָה. וְאִם תֹּאמַר וַהֲלֹא נֶהֱנָה בִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל. מִצְוֹת לֹא לֵהָנוֹת נִתְּנוּ. לְפִיכָךְ הַמַּדִּיר הֲנָיָה מִשּׁוֹפָר מֻתָּר לִתְקֹעַ בּוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה:

ד שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת יוֹם טוֹב וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. כֵּיצַד. הָיָה הַשּׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הָאִילָן אוֹ מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְאֵין לוֹ שׁוֹפָר אֶלָּא הוּא אֵינוֹ עוֹלֶה בְּאִילָן וְאֵינוֹ שָׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם כְּדֵי לַהֲבִיאוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ אוֹ עוֹשִׂין בּוֹ מְלָאכָה. מִפְּנֵי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר מִצְוַת עֲשֵׂה וְיוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. מֻתָּר לִתֵּן בְּתוֹכוֹ מַיִם אוֹ יַיִן אוֹ חֹמֶץ בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְצַחְצְחוֹ. וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מֵי רַגְלַיִם לְעוֹלָם מִפְּנֵי הַכָּבוֹד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו:

ה שִׁעוּר הַשּׁוֹפָר כְּדֵי שֶׁיֹּאחֲזֶנּוּ בְּיָדוֹ וְיֵרָאֶה לְכָאן וּלְכָאן. נִסְדַּק לְאָרְכּוֹ פָּסוּל. לְרָחְבּוֹ אִם נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ כַּשָּׁעוּר כָּשֵׁר וּכְאִלּוּ נִכְרַת מִמְּקוֹם הַסֶּדֶק. נִקַּב אִם סְתָמוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ פָּסוּל. סְתָמוֹ בְּמִינוֹ אִם נִשְׁתַּיֵּר רֻבּוֹ שָׁלֵם וְלֹא עִכְּבוּ הַנְּקָבִים שֶׁנִּסְתְּמוּ אֶת הַתְּקִיעָה הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. קִדְּחוֹ בִּזְכָרוּתוֹ כָּשֵׁר שֶׁמִּין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. דְּבֵק שִׁבְרֵי שׁוֹפָרוֹת עַד שֶׁהִשְׁלִימוֹ לְאֶחָד פָּסוּל:

ו הוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ פָּסוּל. צִפָּהוּ זָהָב מִבִּפְנִים אוֹ בְּמָקוֹם הַנָּחַת פֶּה פָּסוּל. צִפָּהוּ מִבַּחוּץ אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה פָּסוּל וְאִם לֹא נִשְׁתַּנָּה כָּשֵׁר.

נָתַן שׁוֹפָר בְּתוֹךְ שׁוֹפָר אִם קוֹל פְּנִימִי שָׁמַע יָצָא וְאִם קוֹל חִיצוֹן שָׁמַע לֹא יָצָא. הִרְחִיב אֶת הַקָּצָר וְקִצֵּר אֶת הָרָחָב פָּסוּל:

ז הָיָה אָרֹךְ וְקִצְּרוֹ כָּשֵׁר. גִּרְדּוֹ בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ אֲפִלּוּ הֶעֱמִידוֹ עַל גִּלְדּוֹ כָּשֵׁר. הָיָה קוֹלוֹ עָב אוֹ דַק אוֹ צָרוּר כָּשֵׁר שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת כְּשֵׁרִין בְּשׁוֹפָר:

ח הַתּוֹקֵעַ בְּתוֹךְ הַבּוֹר אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּעָרָה. אוֹתָן הָעוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַבּוֹר וְהַמְּעָרָה יָצְאוּ. וְהָעוֹמְדִים בַּחוּץ אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמְעוּ יָצְאוּ. וְאִם קוֹל הֶבֶרָה שָׁמְעוּ לֹא יָצְאוּ. וְכֵן הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ חָבִית גְּדוֹלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע יָצָא וְאִם קוֹל הֶבֶרָה שָׁמַע לֹא יָצָא:

פרק ב

א הַכֹּל חַיָּבִין לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים וְגֵרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִים. אֲבָל נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִין. מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס חַיָּבִין:

ב כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בַּדָּבָר אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הַחַיָּב יְדֵי חוֹבָתוֹ. לְפִיכָךְ אִשָּׁה אוֹ קָטָן שֶׁתָּקְעוּ בַּשּׁוֹפָר הַשּׁוֹמֵעַ מֵהֶן לֹא יָצָא. אַנְדְּרוֹגִינוּס מוֹצִיא אֶת מִינוֹ וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. טֻמְטוּם אֵינוֹ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. שֶׁהַטֻּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע אֶפְשָׁר שֶׁיִּמָּצֵא זָכָר וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּמָּצֵא נְקֵבָה:

ג וְכֵן מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין אֵינוֹ מוֹצִיא אֲפִלּוּ עַצְמוֹ שֶׁאֵין צַד עַבְדוּת שֶׁבּוֹ מוֹצִיא צַד חֵרוּת שֶׁבּוֹ. אֶלָּא כֵּיצַד יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. שֶׁיִּשְׁמַע מִבֶּן חוֹרִין שֶׁיִּתְקַע לוֹ:

ד הַמִּתְעַסֵּק בְּתִקְיעַת שׁוֹפָר לְהִתְלַמֵּד לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַמִּתְעַסֵּק לֹא יָצָא. נִתְכַּוֵּן שׁוֹמֵעַ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ וְלֹא נִתְכַּוֵּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיאוֹ אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיאוֹ וְלֹא נִתְכַּוֵּן הַשּׁוֹמֵעַ לָצֵאת לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. עַד שֶׁיִּתְכַּוְּנוּ שׁוֹמֵעַ וּמַשְׁמִיעַ:

ה מִי שֶׁתָּקַע וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעָתוֹ וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְנִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַתּוֹקֵעַ מִתְכַּוֵּן לָזֶה פְּלוֹנִי שֶׁשָּׁמַע תְּקִיעָתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדְעוֹ יָצָא. שֶׁהֲרֵי נִתְכַּוֵּן לְכָל מִי שֶׁיִּשְׁמָעֶנּוּ. לְפִיכָךְ מִי שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְשָׁמַע הַתְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ צִבּוּר יָצָא אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת. שֶׁהֲרֵי שְׁלִיחַ צִבּוּר מִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן:

ו יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אֵין תּוֹקְעִין בַּשּׁוֹפָר בְּכָל מָקוֹם. אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּקִיעָה מִשּׁוּם שְׁבוּת וּמִן הַדִּין הָיָה שֶׁתּוֹקְעִין יָבוֹא עָשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה וְיִדְחֶה שְׁבוּת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם. וְלָמָּה אֵין תּוֹקְעִין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטָּלֶנּוּ בְּיָדוֹ וְיוֹלִיכֶנּוּ לְמִי שֶׁיִּתְקַע לוֹ וְיַעֲבִירֶנּוּ

אַרְבַּע אֲמוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אוֹ יוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וְיָבוֹא לִידֵי אִסּוּר סְקִילָה. שֶׁהַכֹּל חַיָּבִים בִּתְקִיעָה וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין לִתְקֹעַ:

ז הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ אֵין מְעַכְּבִין אוֹתָן מִלְּתָקְעַ בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינָהּ יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ. וּמֻתָּר לְגָדוֹל שֶׁיִּתְעַסֵּק עִמָּהֶן כְּדֵי לְלַמְּדָן בְּיוֹם טוֹב. בֵּין קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ בֵּין קָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ. שֶׁהַתְּקִיעָה אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת:

ח כְּשֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִתְקֹעַ בְּשַׁבָּת לֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ בֵּית דִּין. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם וְהָיָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ הַכֹּל תּוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַיִם בְּשַׁבָּת כָּל זְמַן שֶׁבֵּית דִּין יוֹשְׁבִין. וְלֹא אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם בִּלְבַד אֶלָּא כָּל עִיר שֶׁהָיְתָה בְּתוֹךְ תְּחוּם יְרוּשָׁלַיִם וְהָיְתָה רוֹאָה יְרוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁתְּהֶיה בְּתוֹךְ הַנַּחַל. וְהָיְתָה שׁוֹמַעַת קוֹל תְּקִיעַת יְרוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁתְּהֶיה בְּרֹאשׁ הָהָר. וְהָיְתָה יְכוֹלָה לָבוֹא בִּירוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁיְּהֶיה נָהָר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם. אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר הָיוּ תּוֹקְעִים בְּשַׁבָּת כִּירוּשָׁלַיִם. אֲבָל בִּשְׁאָר עָרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין:

ט וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁחָרַב הַמִּקְדָּשׁ כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין קָבוּעַ וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה סָמוּךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹקְעִין בּוֹ בְּשַׁבָּת. וְאֵין תּוֹקְעִין בְּשַׁבָּת אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ אֲבָל שְׁאָר בָּתֵּי דִינִין אֵין תּוֹקְעִין בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן סְמוּכִין. וְאֵין תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּפְנֵי בֵּית דִּין גָּדוֹל בִּלְבַד כָּל זְמַן שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין וְאַפִלּוּ נִטְעֲרוּ לַעֲמֹד וְלֹא עָמְדוּ תּוֹקְעִין בְּפְנֵיהֶם. אֲבָל חוּץ לְבֵית דִּין אֵין תּוֹקְעִין. וְלָמָּה תּוֹקְעִין בְּפְנֵי בֵּית דִּין מִפְּנֵי שֶׁבֵּית דִּין זְרִיזִין הֵן וְלֹא יָבוֹאוּ הַתּוֹקְעִין לְהַעֲבִיר הַשּׁוֹפָר בְּפְנֵיהֶם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁבֵּית דִּין מַזְהִירִין אֶת הָעָם וּמוֹדִיעִין אוֹתָן:

י בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים בַּגְּלוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹקְעִין בְּרֹאשׁוֹן תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי. וְאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת וְלֹא הָיָה בַּמָּקוֹם בֵּית דִּין הָרְאוּיִין לִתְקֹעַ תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי בִּלְבַד:

פרק ג

א כַּמָּה תְּקִיעוֹת חַיָּב אָדָם לִשְׁמֹעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. תִּשַׁע תְּקִיעוֹת. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר תְּרוּעָה בְּיוֹבֵל וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְכָל תְּרוּעָה פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁכָּל תְּרוּעוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֶחָד הֵן. בֵּין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל תִּשַׁע תְּקִיעוֹת תּוֹקְעִין בְּכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן. תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה. תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה. תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה:

ב תְּרוּעָה זוֹ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה נִסְתַּפֵּק לָנוּ בָּהּ סָפֵק לְפִי אֹרֶךְ הַשָּׁנִים וְרֹב הַגָּלוּת וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין הֵיאַךְ הִיא. אִם הִיא הַיִּלֶלָה שֶׁמְּיַלְּלִין הַנָּשִׁים בֵּינֵיהֶן בְּעֵת שֶׁמְּמַיְּבִין. אוֹ הָאֲנָחָה כְּדֶרֶךְ שֶׁיֵּאָנַח הָאָדָם פַּעַם אַחַר פַּעַם כְּשֶׁיִּדְאַג לִבּוֹ מִדָּבָר גָּדוֹל. אוֹ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד הָאֲנָחָה

וְהַיְלָלָה שֶׁדַּרְכָּהּ לָבוֹא אַחֲרֶיהָ הֵן הַנִּקְרָאִין תְּרוּעָה. שֶׁכָּךְ דֶּרֶךְ הַדּוֹאֵג מִתְאַנֵּחַ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְיַלֵּל. לְכָךְ אָנוּ עוֹשִׂין הַכֹּל:

ג הַיְלָלָה הִיא שֶׁאָנוּ קוֹרְאִין תְּרוּעָה. וְהָאֲנָחָה זוֹ אַחַר זוֹ הִיא שֶׁאָנוּ קוֹרְאִין אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים. נִמְצָא סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת כָּךְ הוּא. מְבָרֵךְ וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וְאַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה. וְחוֹזֵר כְּסֵדֶר זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה וְחוֹזֵר כַּסֵּדֶר הַזֶּה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה וְאַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה וְחוֹזֵר כְּסֵדֶר זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. נִמְצָא מִנְיַן הַתְּקִיעוֹת שְׁלֹשִׁים כְּדֵי לְהִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק:

ד שִׁעוּר תְּרוּעָה כְּשִׁתֵּי תְּקִיעוֹת. שִׁעוּר שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים כִּתְרוּעָה. הָרֵי שֶׁתָּקַע וְהֵרִיעַ וְתָקַע תְּקִיעָה אֲרֻכָּה וּמָשַׁךְ בָּהּ כִּשְׁתֵּיהֶם בָּרִאשׁוֹנָה. אֵין אוֹמְרִין תַּחְשֹׁב כִּשְׁתֵּי תְּקִיעוֹת וְיָרִיעַ אַחֲרֶיהָ וְיַחֲזֹר וְיִתְקַע. אֶלָּא אֲפִלּוּ מָשַׁךְ בָּהּ כָּל הַיּוֹם אֵינָהּ אֶלָּא תְּקִיעָה אַחַת וְחוֹזֵר וְתוֹקֵעַ וּמֵרִיעַ וְתוֹקֵעַ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים:

ה שָׁמַע תְּקִיעָה אַחַת בְּשָׁעָה אַחַת וּשְׁנִיָּה בְּשָׁעָה שְׁנִיָּה אֲפִלּוּ שָׁהָה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין וְיָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְהוּא שֶׁיִּשְׁמַע כָּל בָּבָא מֵהֶן עַל סְדָרָהּ. לֹא שֶׁיִּשְׁמַע תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת אוֹ שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת וְאַחֲרֵיהֶן תְּרוּעָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו שָׁמַע תֵּשַׁע תְּקִיעוֹת מִתִּשְׁעָה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד לֹא יָצָא אֲפִלּוּ יְדֵי אַחַת. תְּקִיעָה מִזֶּה וּתְרוּעָה מִזֶּה וּתְקִיעָה מִשְּׁלִישִׁי בָּזֶה אַחַר זֶה יָצָא וַאֲפִלּוּ בְּסֵרוּגִין וַאֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַתֵּשַׁע תְּקִיעוֹת שֶׁכֻּלָּן מִצְוָה אַחַת הֵן לְפִיכָךְ מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ז הַצִּבּוּר חַיָּבִין לִשְׁמֹעַ הַתְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת. כֵּיצַד. אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר אָבוֹת וּגְבוּרוֹת וּקְדֻשַּׁת הַשֵּׁם וּמַלְכֻיּוֹת וְתוֹקֵעַ שָׁלֹשׁ. וְאוֹמֵר זִכְרוֹנוֹת וְתוֹקֵעַ שָׁלֹשׁ. וְאוֹמֵר שׁוֹפָרוֹת וְתוֹקֵעַ שָׁלֹשׁ. וְאוֹמֵר עֲבוֹדָה וְהוֹדָיָה וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים:

ח שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת אֵלּוּ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל שֶׁהֵן מַלְכֻיּוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וְצָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל בְּרָכָה מֵהֶן עֲשָׂרָה פְּסוּקִים מֵעֵין הַבְּרָכָה. שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִן הַתּוֹרָה. וּשְׁלֹשָׁה מִסֵּפֶר תְּהִלִּים. וּשְׁלֹשָׁה מִן הַנְּבִיאִים. וְאֶחָד מִן הַתּוֹרָה מַשְׁלִים בּוֹ. וְאִם הִשְׁלִים בְּנָבִיא יָצָא. וְאִם אָמַר פָּסוּק אֶחָד מִן הַתּוֹרָה וְאֶחָד מִן הַכְּתוּבִים וְאֶחָד מִן הַנְּבִיאִים יָצָא. וַאֲפִלּוּ אָמַר וּבְתוֹרָתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ כָּתוּב לֵאמֹר וְאָמַר פָּסוּק שֶׁל תּוֹרָה וְהִפְסִיק שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם:

ט אֵין מַזְכִּירִין זִכְרוֹנוֹת מַלְכֻיּוֹת וְשׁוֹפָרוֹת שֶׁל פֻּרְעָנוּת. זִכְרוֹנוֹת כְּגוֹן (תהילים עח לט) "וַיִּזְכֹּר כִּי בָשָׂר הֵמָּה" וְכוּ'. מַלְכֻיּוֹת כְּגוֹן (יחזקאל כ לג) "בְּחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם". שׁוֹפָרוֹת

כְּגוֹן (הושע ה ח) "תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגִּבְעָה" וְכוּ'. וְלֹא זִכָּרוֹן יָחִיד אֶפְלוּ לְטוֹבָה כְּגוֹן (תהילים קו ד) "זָכְרֵנִי ה' בִּרְצוֹן עַמֶּךָ". (נחמיה ה יט) (נחמיה יג לא) "זָכְרָה לִּי אֱלֹהַי לְטוֹבָה". וּפִקָּדוֹנוֹת אֵינָן כְּזִכָּרוֹנוֹת. כְּגוֹן (שמות ג טז) "פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם". וְיֵשׁ לוֹ לְהַזְכִּיר פֻּרְעָנוּת שֶׁל אֻמּוֹת עַכּו"ם כְּגוֹן (תהילים צט א) "ה' מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים". (תהילים קלז ז) "זְכֹר ה' לִבְנֵי אֱדוֹם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלִָם". (זכריה ט יד) " וַה' אֱלֹהִים בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן". (דברים ו ד) "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". (דברים ד לה) "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת" וְכוּ'. (דברים ד לט) "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ" וְכוּ'. כָּל פְּסוּק מֵאֵלּוּ מַלְכוּת הוּא עִנְיָנוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ זֵכֶר מַלְכוּת וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ (שמות טו יח) "ה' יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", (דברים לג ה) "וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ" וְכוּ':

י הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט בְּסֵדֶר הַתְּקִיעוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּצִבּוּר כָּךְ הוּא. אַחַר שֶׁקּוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וּמַחְזִירִין הַסֵּפֶר לְמְקוֹמוֹ יוֹשְׁבִין כָּל הָעָם וְאֶחָד עוֹמֵד וּמְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר וְכָל הָעָם עוֹנִין אָמֵן. וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן. וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשִׁים תְּקִיעוֹת שֶׁאָמְרָנוּ מִפְּנֵי הַסָּפֵק עַל הַסֵּדֶר. וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ וְעוֹמְדִין וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מוּסָף. וְאַחַר שֶׁגּוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁהִיא מַלְכֻיּוֹת תּוֹקֵעַ תְּקִיעָה שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים תְּרוּעָה תְּקִיעָה פַּעַם אַחַת. וּמְבָרֵךְ בְּרָכָה חֲמִישִׁית שֶׁהִיא זִכְרוֹנוֹת. וְאַחַר שֶׁגּוֹמְרָהּ תּוֹקֵעַ תְּקִיעָה שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וּתְקִיעָה. וּמְבָרֵךְ בְּרָכָה שִׁשִּׁית שֶׁהִיא שׁוֹפָרוֹת. וְאַחַר שֶׁגּוֹמְרָהּ תּוֹקֵעַ תְּקִיעָה תְּרוּעָה וּתְקִיעָה פַּעַם אַחַת וְגוֹמֵר הַתְּפִלָּה:

יא זֶה שֶׁתּוֹקֵעַ כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבִין הוּא שֶׁתּוֹקֵעַ עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִים. וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בֵּין תְּקִיעוֹת שֶׁמְּיֻשָּׁב לִתְקִיעוֹת שֶׁמְּעֻמָּד. וְאִם סָח בֵּינֵיהֶן אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ:

יב בְּדִין הָיָה שֶׁיִּתְקְעוּ עַל כָּל בְּרָכָה כָּל בָּבָא מֵהֶן שֹׁלֶשׁ פְּעָמִים כְּדֶרֶךְ שֶׁתְּקָעוּ יוֹשְׁבִין אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ מִידֵי סָפֵק בַּתְּקִיעוֹת שֶׁמְּיֻשָּׁב אֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר לַחֲזֹר בָּהֶן כֻּלָּן עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת. אֶלָּא דַּי לָהֶן בָּבָא אַחַת עַל כָּל בְּרָכָה כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ תְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בְּצִבּוּר אֲבָל הַיָּחִיד בֵּין שֶׁשָּׁמַע עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת בֵּין שֶׁלֹּא שָׁמַע עַל הַסֵּדֶר בֵּין מְעֻמָּד בֵּין מְיֻשָּׁב יָצָא וְאֵין בָּזֶה מִנְהָג:

יג הַתְּקִיעוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת וְהַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת. שְׁתֵּי עֲיָרוֹת בְּאַחַת יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ שָׁם מִי שֶׁיְּבָרֵךְ לָהֶן תֵּשַׁע בְּרָכוֹת וְאֵין שָׁם תּוֹקֵעַ. וּבִשְׁנַיִם סָפֵק יֵשׁ שָׁם תּוֹקֵעַ סָפֵק אֵין שָׁם תּוֹקֵעַ הוֹלֵךְ לִשְׁנַיִם. שֶׁהַתְּקִיעָה מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְהַבְּרָכוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

פרק ד

א שִׁעוּר הַסֻּכָּה גָּבְהָהּ אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה. וְרָחְבָּהּ אֵין פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים. וְיֵשׁ לוֹ לְהוֹסִיף בְּרָחְבָּהּ אֶפְלוּ כַּמָּה מִילִין. הָיְתָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה אוֹ מִשִּׁבְעָה עַל שִׁבְעָה אוֹ גְּבוֹהָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה כָּל שֶׁהוּא הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה:

ב סֻּכָּה שֶׁאֵין לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת פְּסוּלָה. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ כְּמִין גַּ"ם עוֹשֶׂה דֹּפֶן שֵׁשׁ בְּרָחְבּוֹ יֶתֶר עַל טֶפַח וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשִּׁלְשָׁה סָמוּךְ לְאֶחָד מִשְּׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וְדַיּוֹ. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת פֶּתַח מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת שֶׁצּוּרַת פֶּתַח הָאָמוּר בְּכָל מָקוֹם אֶפְלוּ קָנֶה מִכָּאן וְקָנֶה מִכָּאן וְקָנֶה עַל גַּבֵּיהֶן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַגִּיעַ לָהֶן:

ג הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וּבֵינֵיהֶן מְפֻלָּשׁ. עוֹשֶׂה דֹּפֶן שֵׁשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַת מִשְּׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וּכְשֵׁרָה. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת פֶּתַח. קָנִים הַיּוֹצְאִים מִסְּכַךְ הַסֻּכָּה לִפְנֵי הַסֻּכָּה וְדֹפֶן אַחַת נִמְשֶׁכֶת עִמָּהֶן הֲרֵי הֵן כְּסֻכָּה:

ד דְּפָנוֹת שֶׁהָיוּ דְּבוּקוֹת בְּגַג הַסֻּכָּה וְלֹא הָיוּ מַגִּיעוֹת לָאָרֶץ אִם הָיוּ גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. הָיוּ הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת לָאָרֶץ וְלֹא הָיוּ מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ אִם גְּבוֹהוֹת עֶשְׂרָה טְפָחִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְחוֹקִין מִן הַגַּג כַּמָּה אַמּוֹת כְּשֵׁרָה וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ הַדְּפָנוֹת מְכֻוָּנוֹת תַּחַת שְׂפַת הַגַּג. הִרְחִיק אֶת הַגַּג מִן הַדֹּפֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. תְּלָה מְחִצָּה שֶׁגְּבוֹהָה אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ בְּאֶמְצַע בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ וּבְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגַּג הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

ה הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ. אִם הָיוּ חֲזָקִים אוֹ שֶׁקִּשֵּׁר אוֹתָם וְחִזֵּק אוֹתָם עַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הָרוּחַ הַמְּצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם תָּמִיד וּמִלֹּא בֵּין הָאֲמִירִים בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּנִיד אוֹתָם הָרוּחַ וְקִשֵּׁר אוֹתָם הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. שֶׁכָּל מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁל יַבָּשָׁה אֵינָהּ מְחִצָּה:

ו הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה כְּשֵׁרָה וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוֹ עַל גַּבֵּי הַגָּמָל כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. לְפִי שֶׁאָסוּר לַעֲלוֹת בְּיוֹם טוֹב בָּאִילָן אוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה. הָיוּ מְקֻצָּת הַדְּפָנוֹת עֲשׂוּיוֹת בִּידֵי אָדָם וּמְקֻצָּתָן אִילָנוֹת רוֹאִין כָּל שֶׁאִלּוּ נִטְלוּ הָאִילָנוֹת הֵיא יְכוֹלָה לַעֲמֹד בַּדְּפָנוֹת שֶׁבִּידֵי אָדָם עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב:

ז סֻכָּה שֶׁאֵין לָהּ גַּג פְּסוּלָה. כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רָאשֵׁי הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת זוֹ בָּזוֹ כְּמִין צְרִיף. אוֹ שֶׁסָּמַךְ רֹאשׁ הַדֹּפֶן שֶׁל סֻכָּה לַכֹּתֶל. אִם הָיָה לָהּ גַּג אֲפִלּוּ טֶפַח. אוֹ שֶׁהִגְבִּיהַּ הַדֹּפֶן הַסָּמוּךְ

לַכֹּתֶל מִן הַקֶּרְקַע טֶפַח הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. סֻכָּה עֲגָלָה אִם יֵשׁ בְּהֶקֵּפָהּ כְּדֵי לְרַבֵּעַ בָּהּ שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ זָוִיּוֹת הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

ח סֻכָּךְ עַל גַּבֵּי אַכְסַדְרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּצִימִין בֵּין שֶׁהָיוּ נִרְאִין מִבִּפְנִים וְאֵין נִרְאִין מִבַּחוּץ בֵּין שֶׁהָיוּ נִרְאִין מִבַּחוּץ וְאֵין נִרְאִין מִבִּפְנִים כְּשֵׁרָה:

ט לֹא הָיוּ לָהּ פְּצִימִין פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֻכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּמָבוֹי שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁנֵי צִדֵּי הָאַכְסַדְרָה וְאֶמְצַע הָאַכְסַדְרָה אֵין בּוֹ כֹּתֶל וְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֵין בּוֹ פְּצִימִין:

י סֻכָּךְ עַל גַּבֵּי מָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְחָיֵי אוֹ עַל גַּבֵּי בְּאֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ פַּסִּין הֲרֵי זוֹ סֻכָּה כְּשֵׁרָה לְאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג בִּלְבַד. מִתּוֹךְ שֶׁלְּחָיֵי זֶה וּפַסִּין אֵלּוּ מְחִצּוֹת לְעִנְיַן שַׁבָּת נַחְשַׁב אוֹתָן כִּמְחִצּוֹת לְעִנְיַן סֻכָּה:

יא נָעַץ אַרְבָּעָה קָנְדִּיסִין עַל אַרְבַּע זָוִיּוֹת הַגַּג וְסָכַךְ עַל גַּבָּן הוֹאִיל וְהַסְּכּוּךְ עַל שִׁפַּת הַגַּג כְּשֵׁר וְרוֹאִין אֶת הַמְּחִצּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת כְּאִלּוּ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שִׁפַּת הַסְּכּוּךְ:

יב סֻכָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים וְיֵשׁ בִּכְתָלֶיהָ חֲלוֹנוֹת הַרְבֵּה הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁפְּרוּץ מֵרֻבָּהּ עַל הָעוֹמֵד. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם פֶּתַח יֶתֶר עַל עֶשֶׂר. אֲבָל אִם הָיָה שָׁם פֶּתַח יֶתֶר עַל עֶשֶׂר אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ צוּרַת פֶּתַח צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפָּרוּץ מֵרֻבָּהּ עַל הָעוֹמֵד:

יג סֻכָּה שֶׁאֲוִירָהּ גָּבוֹהַּ מֵעֶשְׂרִים אַמָּה וּמֵעָטָהּ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת אֵינוֹ מְעוּט וַאֲפִלּוּ בְּטֶלֶם. מֵעָטָהּ בְּתֶבֶן וּבְטָלוֹ הֲרֵי זֶה מְעוּט. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עָפָר וּבְטָלוֹ. אֲבָל בֶּעָפָר סְתָם אֵינוֹ מְעוּט. הָיְתָה גְּבוֹהָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה וְהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֶשְׂרִים אִם הָיְתָה צְלָלָן מְרֻבָּה מֵחֲמָתָן יֵחָשְׁבוּ כְּגַג עָבֶה וּכְשֵׁרָה:

יד בָּנָה אִצְטַבָּה בָּהּ כְּנֶגֶד דֹּפֶן הָאֶמְצָעִית עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ אִם יֵשׁ בָּאִצְטַבָּה שִׁעוּר רֹחַב הַסֻּכָּה כְּשֵׁרָה. בָּנָה אִצְטַבָּה כְּנֶגֶד דֹּפֶן הָאֶמְצָעִית מִן הַצַּד אִם יֵשׁ מִשִּׁפַּת אִצְטַבָּה וְלִכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כְּשֵׁרָה. בָּנָה אִצְטַבָּה בָּאֶמְצָעָה אִם יֵשׁ מִשִּׁפַּת אִצְטַבָּה וְלַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ פְּסוּלָה. פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כְּשֵׁרָה. וְכֻאלּוּ הַמְּחִצּוֹת נוֹגְעוֹת בָּאִצְטַבָּה וְהָרֵי מִן הָאִצְטַבָּה וְעַד הַסְּכּוּךְ פָּחוֹת מֵעֶשְׂרִים אַמָּה. בָּנָה בָּהּ עַמּוּד וְיֵשׁ בּוֹ הֶכְשֵׁר סֻכָּה פְּסוּלָה. שֶׁאֵין אֵלּוּ מְחִצּוֹת הַנִּכָּרוֹת וְנִמְצָא עַל גַּב הָעַמּוּד סָכָךְ כָּשֵׁר בְּלֹא דְּפָנוֹת:

טו הָיְתָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה וְחִקֵּק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לֶעָשָׂרָה. אִם יֵשׁ מִשִּׁפַּת חֲקָק וְלַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה הֲרֵי הוּא כְּדָבוּק כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת:

טז דְּפְנֵי סֻכָּה כְּשֵׁרִין מִן הַכֹּל שֶׁאֵין אָנוּ צְרִיכִין אֶלָּא מְחִצָּה מִכָּל מָקוֹם וַאֲפִלּוּ מִבַּעֲלֵי חַיִּים. וְעוֹשֶׂה אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ דֹּפֶן בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה וְיִישַׁן בְּסֻכָּה כְּשֵׁרָה שֶׁחֲבֵרוֹ דֹּפֶן לָהּ. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְדַעַת זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה דֹּפֶן. אֲבָל אִם עָשָׂהוּ לְדַעַת אָסוּר בְּיוֹם טוֹב

וּמֻתָּר בִּשְׁאָר יְמֵי הֶחָג. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכֵלִים דַּקִּין רְבִיעִית בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל דַּקִּין שְׁלִישִׁית לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּכֵלִים בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא מַכְשִׁיר הַסֻּכָּה וְאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בְּיוֹם טוֹב:

פרק ה

א הַסְכָּךְ שֶׁל סֻכָּה אֵינוֹ כָּשֵׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ שֶׁנֶּעֱקָר מִן הָאָרֶץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵין רֵיחוֹ רַע וְאֵינוֹ נוֹשֵׁר וְאֵינוֹ נוֹבֵל תָּמִיד:

ב סִכֵּךְ בְּדָבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ אוֹ בְּמֻחְבָּר לָאָרֶץ אוֹ בְּדָבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עָבַר וְסִכֵּךְ בְּדָבָר הַנּוֹבֵל וְנוֹשֵׁר אוֹ בְּדָבָר שֶׁרֵיחוֹ רַע כְּשֵׁרָה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֵין מְסַכְּכִין בְּאֵלּוּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַנִּיחַ הַסֻּכָּה וְיֵצֵא. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יְהֵיוּ הוּצִין וְעָלִין שֶׁל סְכָךְ יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצֵר לוֹ בִּישִׁיבָתוֹ. סִכְּכָהּ בְּמֵינֵי מַתְּכוֹת אוֹ בַּעֲצָמוֹת וְעוֹרוֹת פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן גִּדּוּלֵי קַרְקַע. הִדְלָה עֲלֵיהָ גְּפָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ סֻכָּה פְּסוּלָה שֶׁהֲרֵי לֹא נֶעֱקְרוּ. סִכְּכָהּ בִּכְלֵי עֵץ וּבְמַחֲצָלוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לִשְׁכִּיבָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְכֵן אִם סִכְּכָהּ בְּשִׁבְרֵי כֵלִים וּבְלִיּוֹתֵיהֶן פְּסוּלָה הוֹאִיל וְהָיוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה שֶׁמָּא יְסַכֵּךְ בִּשְׁבָרִים שֶׁעֲדַיִן לֹא טָהֲרוּ:

ג סִכְּכָהּ בָּאֳכָלִין פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. סוֹכֵי תְּאֵנִים וּבָהֶן תְּאֵנִים. פַּרְכִּילֵי עֲנָבִים וּבָהֶם עֲנָבִים. מִכְבָּדוֹת וּבָהֶם תְּמָרִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. רוֹאִין אִם פְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֳכָלִין מְסַכְּכִין בָּהֶן וְאִם לָאו אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן. סִכֵּךְ בִּירָקוֹת שֶׁאִם יִבְשׁוּ יִבְלוּ וְלֹא יִשָּׁאֵר בָּהֶן מַמָּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עַתָּה לַחִים הֲרֵי מְקוֹמָן נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא אֲוִיר וּכְאִלּוּ אֵינָם:

ד סִכְּכָהּ בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ שֶׁלֹּא דַּק אוֹתָן וְלֹא נִפְצָן כְּשֵׁרָה שֶׁעֲדַיִן עֵץ הוּא. וְאִם דַּק וְנִפֵּץ אוֹתָן אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנִּית צוּרָתוֹ וּכְאִלּוּ אֵינָן מִגִּדּוּלֵי קַרְקַע. מְסַכְּכִין בַּחֲבָלִים שֶׁל סִיב וְשֶׁל חֶלְף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהֲרֵי צוּרָתָן עוֹמֶד וְאֵין הַחֲבָלִים כֵּלִים:

ה סִכְּכָהּ בְּחִצִּים בִּזְכָרִים כְּשֵׁרָה בִּנְקֵבוֹת פְּסוּלָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהִתְמַלְּאוֹת בְּבַרְזֶל בֵּית קִבּוּל הוּא וּמְקַבֵּל טֻמְאָה כְּכָל כְּלֵי קִבּוּל:

ו מַחְצֶלֶת קָנִים אוֹ מַחְצֶלֶת גֶּמִי אוֹ חֶלֶף. קְטַנָּה סְתָמָהּ לִשְׁכִּיבָה לְפִיכָךְ אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לְסִכּוּךְ. גְּדוֹלָה סְתָמָהּ לְסִכּוּךְ לְפִיכָךְ מְסַכְּכִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לִשְׁכִּיבָה. וְאִם יֵשׁ לָהּ קִיר אֲפִלּוּ גְּדוֹלָה אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ שֶׁהֲרֵי הִיא כִּכְלִי קִבּוּל. וַאֲפִלּוּ נִטַּל הַקִּיר שֶׁלָּהּ אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא כִּשְׁבָרֵי כֵלִים:

ז נְסָרִים שֶׁאֵין בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה טְפָחִים מְסַכְּכִין בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְשֻׁפִּין. וְאִם יֵשׁ בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מְשֻׁפִּין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵשֵׁב תַּחַת הַתִּקְרָה וִידַמֶּה שֶׁהִיא כְּסֻכָּה. נָתַן עָלֶיהָ נֶסֶר אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּשֵׁרָה וְאֵין יְשֵׁנִין תַּחְתָּיו

וְהַיְשָׁנָן תַּחְתָּיו לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. הָיוּ נְסָרִין שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה וְאֵין בְּעָבְיָן אַרְבָּעָה וְהַפָּכָן בְּצִדֵּיהֶן שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה וְסִכֵּךְ בָּהֶן הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. שֶׁהֲרֵי הַנָּסָר פָּסוּל בֵּין שֶׁסִּכֵּךְ בְּרָחְבּוֹ בֵּין שֶׁסִּכֵּךְ בְּעָבְיוֹ:

ח תִּקְרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה שֶׁהִיא הַטִּיט וְהָאֲבָנִים אֶלָּא נְסָרִין תִּקּוּעִין בַּלְּבַד הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשׂוּ לְשֵׁם סֻכָּה אֶלָּא לְשֵׁם בַּיִת. לְפִיכָךְ אִם פִּקְפֵּק הַנְּסָרִים וְהֵנִיד הַמַּסְמְרִים לְשֵׁם סֻכָּה הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכָל נֶסֶר וְנֶסֶר אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְכֵן אִם נָטַל אֶחָד מִבֵּינְתַיִם וְהִנִּיחַ בְּמָקוֹמוֹ סְכָךְ כָּשֵׁר לְשֵׁם סֻכָּה הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

ט סֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית כְּהִלְכָתָהּ מִכָּל מָקוֹם כְּשֵׁרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מִצְוָה. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָה לְצֵל כְּגוֹן סֻכַּת עַכּוּ"ם וְסֻכַּת בְּהֵמָה וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל סֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ פְּסוּלָה לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְצֵל. וְכֵן הַחוֹטֵט בְּגַדִּישׁ וְעָשָׂהוּ סֻכָּה אֵינָהּ סֻכָּה שֶׁהֲרֵי לֹא עִמֵּר גַּדִּישׁ זֶה לְצֵל. לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה בַּתְּחִלָּה חֲלַל טֶפַח בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעָה לְשֵׁם סֻכָּה וְחָטַט בָּהּ אַחֲרֵי כֵן וְהִשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה כְּשֵׁרָה שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה סְכָךְ שֶׁלָּהּ לְצֵל:

י חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִין אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן חֲבִילוֹת עַל גַּבּוֹ כְּדֵי לְיַבְּשָׁן וְיִמָּלֵךְ וְיֵשֵׁב תַּחְתֵּיהֶן לְשֵׁם סֻכָּה וְהוּא מִתְחִלָּה לֹא עָשָׂה סְכָךְ זֶה לְצֵל וְנִמְצֵאת כְּסֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ. וְאִם הִתִּירָם כְּשֵׁרוֹת. וְאֵין חֲבִילָה פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בַּדִּים:

יא חֲבִילוֹת קְטַנּוֹת שֶׁאָגְדוּ אוֹתָן לְמַנְיָן מְסַכְּכִין בָּהֶן. וְכֵן הַחוֹתֵךְ רֹאשׁ הַדֶּקֶל וְהַחֲרָיוֹת אֲגֻדּוֹת בּוֹ מְסַכְּכִין בּוֹ שֶׁאָגַד בִּידֵי שָׁמַיִם אֵינוֹ כַּחֲבִילָה. וַאֲפִלּוּ קָשַׁר רָאשֵׁי הַחֲרָיוֹת כֻּלָּן מִצַּד הָאֶחָד שֶׁנִּמְצְאוּ בַּחֲבִילָה אַחַת אֶחָד מִשְּׁנֵי רָאשִׁים בִּידֵי שָׁמַיִם וְאֶחָד בִּידֵי אָדָם מְסַכְּכִין בָּהּ שֶׁהָאוֹגֵד עֵץ אֶחָד אֵינוֹ חֲבִילָה וְזוֹ כְּעֵץ אֶחָד הִיא שֶׁהֲרֵי אֲגוּדָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְכֵן כָּל אֶגֶד שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְטַלְטְלוֹ אֵינוֹ אֶגֶד:

יב הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאִילָן כְּאִלּוּ עָשָׂאהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. הִדְלָה עָלֶיהָ עֲלֵי הָאִילָנוֹת וּבַדֵּיהֶן וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּן וְאַחַר כָּךְ קָצְצָן. אִם הָיָה הַסִּכּוּךְ הָרִבֹּה מֵהֶן כְּשֵׁרָה. וְאִם לֹא הָיָה הַסִּכּוּךְ שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּתוֹ כָּשֵׁר הָרִבֹּה מֵהֶן צָרִיךְ לְנַעֲנֵעַ אוֹתָן אַחַר קְצִיצָתָן כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָה לְשֵׁם סֻכָּה:

יג עֵרֶב דָּבָר שֶׁמְּסַכְּכִין בּוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בּוֹ וְסִכֵּךְ בִּשְׁנֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהַכָּשֵׁר יָתֵר עַל הַפָּסוּל פְּסוּלָה. סִכֵּךְ בָּזֶה לְעַצְמוֹ וּבָזֶה לְעַצְמוֹ זֶה בְצַד זֶה. אִם יֵשׁ בַּסְּכָךְ פָּסוּל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּמָקוֹם אֶחָד בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה:

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּסֻכָּה קְטַנָּה אֲבָל בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה סְכָךְ פָּסוּל בָּאֶמְצַע פּוֹסְלָהּ בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים. פְּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. וּמִן הַצַּד פּוֹסֵל בְּאַרְבַּע אַמּוֹת וּפְחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה.

כֵּיצַד. בַּיִת שֶׁנִּפְחַת בְּאֶמְצָעוֹ וְסִכֵּךְ עַל מְקוֹם הַפְּחָת. וְכֵן חָצֵר הַמֻּקֶּפֶת אַכְסַדְרָה שֶׁסִּכֵּךְ עָלֶיהָ. וְכֵן סֻכָּה גְּדוֹלָה שֶׁהִקִּיפוּהָ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בּוֹ בְּצַד הַדְּפָנוֹת מִלְּמַעְלָה. אִם יֵשׁ מִשְּׁפַּת הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר וְלַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן רוֹאִין כְּאִלּוּ הַכֹּתֶל נֶעֱקָם וְיֵחָשֵׁב זֶה הַסְּכָךְ הַפָּסוּל מִגּוּף הַכֹּתֶל וּכְשֵׁרָה. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי:

טו וְאֵי זוֹ הִיא סֻכָּה קְטַנָּה כָּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים. וּגְדוֹלָה כָּל שֶׁיִּשָּׁאֵר בָּהּ יֶתֶר עַל סְכָךְ הַפָּסוּל שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים סְכָךְ כָּשֵׁר:

טז סִכֵּךְ בְּדָבָר פָּסוּל וְדָבָר כָּשֵׁר זֶה בְּצַד זֶה וְאֵין בְּמָקוֹם אֶחָד מִסְכָּךְ הַפָּסוּל רֹחַב שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אֶלָּא פָּחוֹת. אִם הָיָה כָּל הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר יוֹתֵר עַל כָּל הַסְּכָךְ הַפָּסוּל כָּשֵׁר. וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצִמְצוּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּמָקוֹם אֶחָד שְׁלֹשָׁה הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁסְּכָךְ פָּסוּל כְּפָרוּץ הוּא נֶחְשָׁב:

יז פָּרַשׂ עָלֶיהָ בֶּגֶד מִלְּמַעְלָה אוֹ שֶׁפָּרַשׂ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר פְּסוּלָה. פָּרְשׂוֹ כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ כְּשֵׁרָה. וְכֵן אִם סְכָכָהּ כְּהִלְכָתָהּ וְעִטְּרָהּ בְּמִינֵי פֵּרוֹת וּבְמִינֵי מְגָדִים וְכֵלִים שֶׁתְּלוּיִין בֵּין בִּכְתָלֶיהָ בֵּין בַּסְּכָךְ כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ כְּשֵׁרָה:

יח נוֹיֵי סֻכָּה אֵין מְמַעֲטִין בְּגָבְהָהּ אֲבָל מְמַעֲטִין בְּרָחְבָּהּ. הָיוּ נוֹיֵי הַסֻּכָּה מֻפְלָגִין מִגַּגָּהּ אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר פְּסוּלָה. שֶׁנִּמְצָא הַיּוֹשֵׁב שָׁם כְּאִלּוּ אֵינוֹ תַּחַת הַסְּכָךְ אֶלָּא תַּחַת הַנּוֹיִים שֶׁהֵן אֲכָלִין וְכֵלִים שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן:

יט סְכָךְ שֶׁהָיוּ בּוֹ חֲלוֹנוֹת חֲלוֹנוֹת שֶׁהָאֲוִיר נִרְאֶה מֵהֶן. אִם יֵשׁ בְּכָל הָאֲוִיר כְּכָל מָקוֹם הַמְסֻכָּךְ הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁחַמָּתָהּ תְּהֵיָה מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ. וְכָל שֶׁהַחַמָּה מְרֻבָּה עַל הַצֵּל אֵינוֹ סְכָךְ. וְאִם הָיָה הַסְּכָךְ רַב עַל הָאֲוִיר כְּשֵׁרָה:

כ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד אֲוִיר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אֲבָל אִם הָיָה אֲוִיר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה עַד שֶׁיְּמַעֲטֶנּוּ מִשְּׁלֹשָׁה. מֵעֵטוֹ בְּדָבָר הַפָּסוּל כְּגוֹן כְּרִים וּכְסָתוֹת. אִם סֻכָּה גְּדוֹלָה הִיא כְּשֵׁרָה. וְאִם בְּסֻכָּה קְטַנָּה פְּסוּלָה עַד שֶׁיְּמַעֲטֶנּוּ בְּדָבָר שֶׁמְּסַכְּכִין בּוֹ. הָיָה רֹב הַסְּכוּךְ צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ וּמְעוּטוֹ חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ הוֹאִיל וְצִלַּת הַכֹּל מְרֻבָּה מֵחַמַּת הַכֹּל כְּשֵׁרָה:

כא דֶּרֶךְ הַסְּכוּךְ לְהְיוֹת קַל כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ מִמֶּנּוּ הַכּוֹכָבִים הַגְּדוֹלִים. הָיְתָה מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִין מִתּוֹכָהּ כְּשֵׁרָה. הָיָה הַסְּכוּךְ מְדֻבְלָל וְהוּא הַסְּכוּךְ שֶׁיְּהֵיָה מִקְצָתוֹ לְמַעְלָה וּמִקְצָתוֹ לְמַטָּה כָּשֵׁר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵיָה בֵּין הָעוֹלֶה וְהַיּוֹרֵד שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאִם הָיָה בְּרֹחַב זֶה הָעוֹלֶה טֶפַח אוֹ יֶתֶר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ יֶתֶר מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ יָרַד לְמַטָּה וְנָגַע בְּשִׂפַּת זֶה הַיּוֹרֵד. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מָכָן כְּנֶגֶד שִׂפַּת הַיּוֹרֵד:

כב הָעוֹשֶׂה סֻכָּה עַל גַּבֵּי סֻכָּה. הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה כְּמִי שֶׁעָשָׂה סֻכָּה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה בְּשֶׁהָיָה גֹּבַהּ חֲלַל הָעֶלְיוֹנָה עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר וְהָיָה גַּג הַתַּחְתּוֹנָה יָכוֹל לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק. אֲבָל אִם אֵין גָּבְהָהּ שֶׁל עֶלְיוֹנָה עֲשָׂרָה אוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה הַתַּחְתּוֹנָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק (אף) הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה גֹּבַהּ שְׁתֵּיהֶן יֶתֶר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה בַּסְּכָךְ הָעֶלְיוֹנָה הִיא נִתֶּרֶת:

כג מִטָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַסֻּכָּה אִם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. הַיּוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה. וְכֵן כִּלָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג אֲפִלּוּ טָפַח אִם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים אֵין יְשֵׁנִין בָּהּ בַּסֻּכָּה. וְכֵן הַמַּעֲמִיד אַרְבָּעָה עַמּוּדִים וּפָרַשׂ סָדִין עֲלֵיהֶן אִם גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה הֲרֵי זוֹ כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה:

כד אֲבָל שְׁנֵי עַמּוּדִים שֶׁפָּרַשׂ עֲלֵיהֶן סָדִין וְכֵן כִּלָּה שֶׁאֵין בְּגַגָּהּ טֶפַח אֲפִלּוּ גְּבוֹהִין כָּל שֶׁהֵן מֻתָּר לִישֹׁן תַּחְתֵּיהֶם בַּסֻּכָּה. שֶׁאֵינָן כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ גַּג:

כה סֻכָּה שְׁאוּלָה כְּשֵׁרָה וְכֵן הַגְּזוּלָה כְּשֵׁרָה. כֵּיצַד. אִם תָּקַף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסֻּכָּתוֹ וּגְזָלָהּ וְיָשַׁב בָּהּ יָצָא שֶׁאֵין הַקַּרְקַע נִגְזֶלֶת. וְאִם גָּזַל עֵצִים וְעָשָׂה מֵהֶן סֻכָּה יָצָא. שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁאֵין לְבַעַל הָעֵצִים אֶלָּא דְּמֵי עֵצִים בִּלְבַד. וַאֲפִלּוּ גָּזַל נְסָרִים וְהִנִּיחָן וְלֹא חִבְּרָן וְלֹא שָׁנָה בָּהֶן כְּלוּם יָצָא. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

פרק ו

א נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס חַיָּבִים מִסָּפֵק. וְכֵן מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין חַיָּב. קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ שֶׁהוּא [כְּבֶן חָמֵשׁ] כְּבֶן שֵׁשׁ חַיָּב בְּסֻכָּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת:

ב חוֹלִים וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶן פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה. וְלֹא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אֶלָּא אֲפִלּוּ חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ וַאֲפִלּוּ חָשׁ בְּעֵינָיו. מִצְטַעֵר פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה הוּא וְלֹא מְשַׁמְּשָׁיו. וְאֵיזֶהוּ מִצְטַעֵר זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵישֵׁן בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי הָרוּחַ אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים וְהַפַּרְעוֹשִׁים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אוֹ מִפְּנֵי הַרְיָחַ:

ג הָאֵבֶל חַיָּב בְּסֻכָּה. וְחָתָן וְכָל הַשּׁוֹשְׁבִינִין וְכָל בְּנֵי חֻפָּה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה:

ד שְׁלוּחֵי מִצְוָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּיּוֹם פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם וְחַיָּבִין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּלַּיְלָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִים בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם וְחַיָּבִים בַּלַּיְלָה. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּלַּיְלָה פְּטוּרִים

מִן הַסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִים בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִין פְּטוּרִין בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה שֶׁאִם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סֻכָּה יֵדַע הַגַּנָּב שֶׁיֵּשׁ לַשּׁוֹמֵר מָקוֹם קָבוּעַ וְיָבוֹא וְיִגְנֹב מִן מָקוֹם אַחֵר:

ה כֵּיצַד הִיא מִצְוַת הַיְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה. שֶׁיִּהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְדָר בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָּר בְּבֵיתוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים עוֹשֶׂה אָדָם אֶת בֵּיתוֹ עַרַאי וְאֶת סֻּכָּתוֹ קֶבַע שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג מב) "בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים". כֵּיצַד. כֵּלִים הַנָּאִים וּמַצָּעוֹת הַנָּאוֹת בַּסֻּכָּה. וּכְלֵי שְׁתִיָּה כְּגוֹן אֲשִׁישׁוֹת וְכוֹסוֹת בַּסֻּכָּה. אֲבָל כְּלֵי אֲכִילָה כְּגוֹן קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת חוּץ לַסֻּכָּה. הַמְּנוֹרָה בַּסֻּכָּה. וְאִם הָיְתָה סֻכָּה קְטַנָּה מַנִּיחָהּ חוּץ לַסֻּכָּה:

ו אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וִישֵׁנִים בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְאָסוּר לֶאֱכל סְעֻדָּה חוּץ לַסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה אֶלָּא אִם אָכַל אֲכִילַת עַרַאי כְּבֵיצָה אוֹ פָּחוֹת אוֹ יֶתֶר מְעַט. וְאֵין יְשֵׁנִים חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ שְׁנַת עַרַאי. וּמֻתָּר לִשְׁתּוֹת מַיִם וְלֶאֱכל פֵּרוֹת חוּץ לַסֻּכָּה. וּמִי שֶׁיַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלֹא יִשְׁתֶּה חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ מַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

ז אֲכִילָה בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בַּסֻּכָּה חוֹבָה. אֲפִלּוּ אָכַל כְּזַיִת פַּת יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. מִכָּאן וְאֵילָךְ רְשׁוּת. רָצָה לֶאֱכל סְעֻדָּה סוֹעֵד בַּסֻּכָּה. רָצָה אֵינוֹ אוֹכֵל כָּל שִׁבְעָה אֶלָּא פֵּרוֹת אוֹ קְלִיּוֹת חוּץ לַסֻּכָּה אוֹכֵל כְּדִין אֲכִילַת מַצָּה בְּפֶסַח:

ח מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בַּסֻּכָּה וְשֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ חוּץ לַסֻּכָּה וְאוֹכֵל הֲרֵי זֶה אָסוּר וּכְאִלּוּ לֹא אָכַל בַּסֻּכָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה שֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר שֻׁלְחָנוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה:

ט כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים קוֹרֵא בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה. וּכְשֶׁמַּבִּין וּמְדַקְדֵּק בְּמָה שֶׁיִּקְרָא יָבִין חוּץ לַסֻּכָּה כְּדַי שֶׁתְּהֶיהָ דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו. הַמִּתְפַּלֵּל רָצָה מִתְפַּלֵּל בַּסֻּכָּה אוֹ חוּץ לַסֻּכָּה:

י יָרְדוּ גְּשָׁמִים הֲרֵי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת. מֵאֵימָתַי מַתִּיר סֻכָּתוֹ, מִשֶּׁיָּרְדוּ לְתוֹךְ הַסֻּכָּה טִפּוֹת שֶׁאִם יִפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל יִפְסֹל, אֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל פּוֹל. הָיָה אוֹכֵל בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לַחֲזוֹר לַסֻּכָּה (כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה) עַד שֶׁיִּגְמֹר סְעֻדָּתוֹ. הָיָה יָשֵׁן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים בַּלַּיְלָה וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַחֲזוֹר לַסֻּכָּה כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה אֶלָּא יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר:

יא גָּמַר מְלֶאֱכל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁחֲרִית לֹא יַתִּיר סֻכָּתוֹ. אֲבָל מוֹרִיד הוּא אֶת כֵּלָיו וּמְפַנֶּה אוֹתָן מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. אֵין לוֹ מָקוֹם לְפַנּוֹת פּוֹחֵת בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְאִם הֶצְרֵךְ לִסְעֹד בִּשְׁאָר הַיּוֹם צָרִיךְ לֶאֱכל בַּסֻּכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ כָּל שִׁבְעָה:

יב כָּל זְמַן שֶׁיִּכְנַס לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה מְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיֵּשֵׁב אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה. וּבְלֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מְבָרֵךְ עַל הַסֻּכָּה וְאַחַר כָּךְ עַל הַזְּמַן. וּמְסַדֵּר כָּל

הַבְּרָכוֹת עַל הַכּוֹס. נִמְצָא מְקַדֵּשׁ מְעַמֵּד וּמְבָרֵךְ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה וְיוֹשֵׁב וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַזְּמַן. וְכָזֶה הָיָה מִנְהַג רַבּוֹתַי וְרַבָּנֵי סְפָרַד לְקַדֵּשׁ מְעַמֵּד בְּלֵיל רִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

יג בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים. יוֹשְׁבִין בַּסֻּכָּה שְׁמוֹנָה יָמִים. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת יוֹשְׁבִין בָּהּ וְאֵין מְבָרְכִין לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה. וְכֵן טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס לְעוֹלָם אֵין מְבָרְכִין לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי שֶׁהֵן חַיָּבִים מִסֻּפֵּק וְאֵין מְבָרְכִין מִסֻּפֵּק:

יד גָּמַר מְלֶאֱכל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹרִיד כֵּלָיו וּמְפַנֶּה אוֹתָהּ. אֵין לוֹ מָקוֹם לְהוֹרִיד אֶת כֵּלָיו אִם הָיְתָה קְטַנָּה מַכְנִיס בָּהּ מְנוֹרָה. וְאִם הָיְתָה גְּדוֹלָה מַכְנִיס בָּהּ קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן כְּדֵי לְהַזְכִּיר שֶׁהִיא פְּסוּלָה וְשֶׁכְּבָר נִגְמְרָה מִצְוָתָהּ וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב אֵינוֹ יָכוֹל לִפְחֹת בָּהּ וּלְפָסְלָהּ:

טו מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה סֻכָּה בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד עוֹשֶׂה סֻכָּה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. אֲפִלּוּ בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי עוֹשֶׂה סֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ כָּל שִׁבְעָה. עֲצֵי סֻכָּה אֲסוּרִין כָּל שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג בֵּין עֲצֵי דְּפָנוֹת בֵּין עֲצֵי סְכָךְ אֵין נֵאוֹתִין מֵהֶן לְדָבָר אַחֵר כָּל שְׁמוֹנַת הַיָּמִים מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כֻּלּוֹ הַסֻּכָּה מֻקְצָה עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְהוֹאִיל וְהַקְצַת לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל שְׁמִינִי הֻקְצַת לְכָל הַיּוֹם:

טז וְכֵן אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁתּוֹלִין בַּסֻּכָּה כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן כָּל שְׁמוֹנָה. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן בְּשָׁעָה שֶׁתְּלָאָן וְאָמַר אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶן כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הֲרֵי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. שֶׁהֲרֵי לֹא הִקְצָה אוֹתָם וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶן קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה וְלֹא נֶחְשְׁבוּ כְּמוֹתָהּ:

פרק ז

א (ויקרא כג מ) "כַּפּוֹת תְּמָרִים" הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה הֵן חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל כְּשֶׁיִּצְמְחוּ קֹדֶם שֶׁיִּתְפָּרְדוּ הֶעָלִין שֶׁלָּהֶן לְכָאן וּלְכָאן אֶלָּא כְּשֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ שַׁרְבִיט. וְהוּא הַנִּקְרָא לוּלָב:

ב (ויקרא כג מ) "פְּרִי עֵץ הָדָר" הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה הוּא אֶתְרוֹג. (ויקרא כג מ) "וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת" הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה הוּא הַהֲדַס שֶׁעָלָיו חוֹפִין אֶת עֲצוֹ. כְּגוֹן שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין אוֹ יֶתֶר עַל כֵּן בְּגִבְעוֹל אֶחָד. אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי הֶעָלִין בְּשָׁוֶה זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְהֶעֱלָה הַשְּׁלִישִׁי לְמַעְלָה מֵהֶן אֵין זֶה עָבוֹת אֲבָל נִקְרָא הֲדַס שׁוֹטֶה:

ג (ויקרא כג מ) "עַרְבֵי נַחַל" הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה אֵינָן כָּל דָּבָר הַגָּדֵל עַל הַנַּחַל אֶלָּא מִין יָדוּעַ הוּא הַנִּקְרָא עַרְבֵי נַחַל. עָלֶה שֶׁלּוֹ מָשׁוּךְ כְּנַחַל וּפִיו חָלָק וְקָנֶה שֶׁלּוֹ אָדֹם וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא

עֲרָבָה. וְרֹב מִין זֶה גָּדֵל עַל הַנְּחָלִים לְכָךְ נֶאֱמַר עַרְבֵי נָחַל. וַאֲפִלּוּ הָיָה גָּדֵל בַּמִּדְבָּר אוֹ בֶּהָרִים כָּשֵׁר:

ד וְיֵשׁ מִין אַחֵר דּוֹמֶה לַעֲרָבָה אֶלָּא שֶׁעָלֶה שֶׁלּוֹ עָגל וּפִיו דּוֹמֶה לְמַסָּר וְקָנֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ אָדֹם וְזֶהוּ הַנִּקְרָא צַפְצָפָה וְהִיא פְּסוּלָה. וְיֵשׁ שָׁם מִין עֲרָבָה שֶׁאֵין פִּי הֶעָלֶה שָׁלֵם אֶלָּא חָלָק וְאֵינוֹ כְּמַסָּר אֶלָּא יֵשׁ בּוֹ תְּלָמִים קְטַנִּים עַד מְאֹד כְּמוֹ פִּי מַגָּל קָטָן וְזֶה כָּשֵׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ נִתְפָּרְשׁוּ:

ה אַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ מִצְוָה אַחַת הֵן וּמְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה וְכֻלָּן נִקְרָאִים מִצְוַת לוּלָב. וְאֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. וְאִם לֹא נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן אֵין מְבִיאִים תַּחְתָּיו מִין אַחֵר הַדּוֹמֶה לוֹ:

ו מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לֶאֱגֹד לוּלָב וַהֲדַס וַעֲרָבָה וְלֻלָּאוֹת שְׁלָשְׁתָּן אֲגֻדָּה אַחַת. וּכְשֶׁהוּא נוֹטְלָם לְצֵאת בָּהֶן מְבָרֵךְ תְּחִלָּה עַל נְטִילַת לוּלָב הוֹאִיל וְכֻלָּן סְמוּכִין לוֹ וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל הָאֲגֻדָּה הַזֹּאת בִּימִינוֹ וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאלוֹ וְנוֹטְלָן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן שֶׁיִּהְיוּ עִקְּרֵיהֶן לְמַטָּה לָאָרֶץ וְרֹאשֵׁיהֶן לְמַעְלָה לַאֲוִיר. וְאִם לֹא אֲגָדָן וּנְטָלָן אֶחָד אֶחָד יָצָא וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ אַרְבַּעְתָּן מְצוּיִין אֶצְלוֹ. אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מִין אֶחָד אוֹ שֶׁחָסֵר מִין אֶחָד לֹא יִטֹּל עַד שֶׁיִּמְצָא הַשְּׁאָר:

ז כַּמָּה נוֹטֵל מֵהֶן. לוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד וּשְׁנֵי בַּדֵּי עֲרָבָה וּשְׁלֹשָׁה בַּדֵּי הֲדַס. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף בַּהֲדַס כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה אֲגֻדָּה גְּדוֹלָה מוֹסִיף. וְנוֹיֵי מִצְוָה הוּא. אֲבָל שְׁאָר הַמִּינִין אֵין מוֹסִיפִין עַל מִנְיָנָם וְאֵין גּוֹרְעִין מֵהֶן. וְאִם הוֹסִיף אוֹ גָּרַע (פָּסוּל):

ח כַּמָּה שִׁעוּר אֹרֶךְ כָּל מִין מֵהֶם. לוּלָב אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים וְאִם הָיָה אָרֹךְ כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר. וּמְדִידָתוֹ מִשְּׁדָרָתוֹ בְּלֻבָּד לֹא מֵרֹאשׁ הֶעָלִים. וַהֲדַס וַעֲרָבָה אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאִם הָיוּ אֲרֻכִּין כָּל שֶׁהֵן כְּשֵׁרִים. וַאֲפִלּוּ אֵין בְּכָל בַּד וּבַד אֶלָּא שְׁלֹשָׁה עָלִין לַחִין כְּשֵׁרִים וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בְּרֹאשׁ הַבַּד. וְאִם אָגַד הַלּוּלָב צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שְׁדֵרוֹ שֶׁל לוּלָב יוֹצֵא מִן הַהֲדַס וַעֲרָבָה טֶפַח אוֹ יוֹתֵר. וְשֶׁעוּר אֶתְרוֹג אֵין פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה וְאִם הָיָה גָּדוֹל כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר:

ט מִשֶּׁיַּגְבִּיהַּ אַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ בֵּין שֶׁהִגְבִּיהָן כְּאַחַת בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה בֵּין בְּיָמִין בֵּין בִּשְׂמֹאל יָצָא. וְהוּא שֶׁיַּגְבִּיהָן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן. אֲבָל שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן לֹא יָצָא. וּמִצְוָה כְּהִלְכָתָהּ שֶׁיַּגְבִּיהַּ אֲגֻדָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינִין בְּיָמִין וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל וְיוֹלִיךְ וְיָבִיא וְיַעֲלֶה וְיוֹרִיד וְיַנְעֲנֵעַ הַלּוּלָב שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ:

י כֵּיצַד. מוֹלִיךְ וּמְנַעְנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וּמֵבִיא וּמְנַעְנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וְכֵן בַּעֲלִיָּה וִירִידָה. וְהֵיכָן מוֹלִיךְ וּמֵבִיא. בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַהַלֵּל בְּ (תהילים קיח א) (תהילים

קיח כט) "הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב" תְּחִלָּה וְסוֹף וּבְ(תהילים קיח כה) "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא". וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִנְטִילַת לוּלָב וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּלַּיְלָה:

יא עָשָׂה לַאֲגֻדָּה זוֹ גֵּימוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁכָּרַךְ עָלֶיהָ סָדִין וּנְטָלָהּ יָצָא. לְקִיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שְׁמָהּ לְקִיחָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה דֶּרֶךְ כָּבוֹד וְדֶרֶךְ הִדּוּר שֶׁכָּל שֶׁהוּא לְנָאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל אִם נָתַן אֶת הַמִּינִין הָאֵלּוּ בְּעָצִיץ אוֹ בִּקְדֵרָה וּנְטָלָהּ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

יב אָגַד אֶת הַלּוּלָב עִם הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה וְהִבְדִּיל בֵּין הַלּוּלָב וּבֵין הַהֲדַס בְּמַטְלָת וְכֵיוֹצֵא בָּהּ הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ. הִבְדִּיל בֵּינֵיהֶן בַּעֲלֵי הֲדַס אֵינוֹ חוֹצֵץ. שֶׁמִּין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְיֵשׁ לוֹ לֶאֱגֹד אֶת הַלּוּלָב בְּחוּט אוֹ בְּמִשִׁיחָה וּבְכָל מִין שֶׁיִּרְצֶה הוֹאִיל וְאֵין אֲגִידָתוֹ מְעַכֶּבֶת:

יג מִצְוַת לוּלָב לְהִנָּטֵל בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חַג בִּלְבַד בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן וְאַפִּלּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג מ) "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן". וּבַמִּקְדָּשׁ לְבַדּוֹ נוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשִּׁבְעַת יְמֵי הֶחָג שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג מ) "וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" וְגוֹ'. חֹל יוֹם הַשַּׁבָּת לִהְיוֹת בְּתוֹךְ יְמֵי הֶחָג אֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת גְּזֵרָה שֶׁמָּא יוֹלִיכֶנּוּ בְּיָדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ בְּשׁוֹפָר:

יד וְלָמָּה לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וַאֲפִלּוּ בִּגְבוּלִין. נִמְצָא שֶׁאֵין דִּינוֹ וְדִין שְׁאָר הַיָּמִים שֶׁוֶּה שֶׁבְּשְׁאָר יְמֵי הֶחָג אֵין אָדָם חַיָּב לִטֹּל לוּלָב אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ:

טו מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיֶה לוּלָב נִטָּל בְּכָל מָקוֹם כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ. וְכָל יוֹם וְיוֹם מְבָרֵךְ עָלָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוּלָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְתַקָּנָה זוֹ עִם כָּל הַתַּקָּנוֹת שֶׁהִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יַחֲזְרוּ הַדְּבָרִים לְיָשְׁנָן:

טז בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם הָיָה לוּלָב נִטָּל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְכֵן בִּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת שֶׁיְּדָעוּ בְּוַדַּאי שֶׁיּוֹם זֶה הוּא יוֹם הֶחָג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקִים שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים בַּקְּבִיעוּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ לֹא הָיוּ נוֹטְלִין הַלּוּלָב מִסָּפֵק:

יז וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָסְרוּ חֲכָמִים לִטֹּל אֶת הַלּוּלָב בְּשַׁבָּת בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וַאֲפִלּוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ. מִפְּנֵי בְּנֵי הַגְּבוּלִין הָרְחוֹקִים שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין בְּקִבְיעַת הַחֹדֶשׁ. כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל שָׁוִין בְּדָבָר זֶה וְלֹא יִהְיוּ אֵלּוּ נוֹטְלִין בְּשַׁבָּת וְאֵלּוּ אֵין נוֹטְלִין. הוֹאִיל וְחִיּוּב יוֹם רִאשׁוֹן בְּכָל מָקוֹם אֶחָד הוּא וְאֵין שָׁם מְקֻדָּשׁ לְהַתְלוֹת בּוֹ:

יח וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין עַל פִּי הַחֶשְׁבּוֹן נִשְׁאָר הַדָּבָר כְּמוֹת שֶׁהָיָה שֶׁלֹּא יִנָּטֵל לוּלָב בְּשַׁבָּת כְּלָל לֹא בִּגְבוּלִין וְלֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים

בְּקִבְיעַת הַחֹדֶשׁ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁעִקַּר הָאִסּוּר בִּנְטִילַת הַלּוּלָב בְּשַׁבָּת גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

יט כָּל שֶׁחַיָּב בְּשׁוֹפָר וּבְסֻכָּה חַיָּב בִּנְטִילַת הַלּוּלָב. וְכָל הַפָּטוּר מִשּׁוֹפָר וְסֻכָּה פָּטוּר מִנְּטִילַת לוּלָב. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעֲנֵעַ חַיָּב בְּלוּלָב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת:

כ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁמְּבִיאִין בַּמִּקְדָּשׁ עֲרָבָה אַחֶרֶת חוּץ מֵעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב. וְאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב. וְשִׁעוּרָהּ אֶפְלוּ עָלֶה אֶחָד בְּבַד אֶחָד:

כא כֵּיצַד הָיְתָה מִצְוָתָהּ. בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשִּׁבְעַת הַיָּמִים הָיוּ מְבִיאִין מֵרְבִיּוֹת שֶׁל עֲרָבָה וְזוֹקְפִין אוֹתָן עַל צִדְדֵי הַמִּזְבֵּחַ וְרֹאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וּבְעֵת שֶׁהֵיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. חָל יוֹם שַׁבָּת לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הֶחָג אֵין זוֹקְפִין עֲרָבָה אֶלָּא אִם כֵּן חָל יוֹם שְׁבִיעִי לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת זוֹקְפִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְפָרְסְמָהּ שֶׁהִיא מִצְוָה:

כב כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין. מְבִיאִין אוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַמִּקְדָּשׁ וּמַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּגִגְיוֹת שֶׁל זָהָב כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמְשׁוּ הֶעָלִין. וּלְמָחָר זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וּבָאִין הָעָם וְלוֹקְחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם. וַעֲרָבָה זוֹ הוֹאִיל וְאֵינָהּ בְּפֵרוּשׁ בַּתּוֹרָה אֵין נוֹטְלִין אוֹתָהּ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג זֶכֶר לַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בִּלְבַד הוּא שֶׁנּוֹטְלִין אוֹתָהּ בַּזְּמַן הַזֶּה. כֵּיצַד עוֹשֶׂה. לוֹקֵחַ בַּד אֶחָד אוֹ בַּדִּין הַרְבֵּה חוּץ מֵעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב וְחוֹבֵט בָּהּ עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַכְּלִי פַּעֲמַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ בְּלֹא בְּרָכָה שֶׁדָּבָר זֶה מִנְהַג נְבִיאִים הוּא:

כג בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּלוּלְבֵיהֶן בְּיֵדֵיהֶן פַּעַם אַחַת וְאוֹמְרִין (תהילים קיח כה) "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא". (תהילים קיח כה) "אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא". וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים. וּכְבָר נָהֲגוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לְהַנִּיחַ תֵּבָה בְּאֶמְצַע בֵּית הַכְּנֶסֶת וּמַקִּיפִין אוֹתָהּ בְּכָל יוֹם כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ זֶכֶר לַמִּקְדָּשׁ:

כד כָּךְ הָיָה הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם. יוֹצֵא אָדָם מִבֵּיתוֹ שַׁחֲרִית וְלוּלָבוֹ בְּיָדוֹ. וְנִכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהוּא בְּיָדוֹ. מִתְפַּלֵּל וְהוּא בְּיָדוֹ. וְיוֹצֵא לְבַקֵּר חוֹלִים וּלְנַחֵם אֲבֵלִים וְהוּא בְּיָדוֹ. וּכְשֶׁיִּכָּנֵס לַמִּדְרָשׁ מְשַׁלְּחוֹ לְבֵיתוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ:

כה מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה הַלּוּלָב מִיַּד בְּנָהּ אוֹ מִיַּד בַּעְלָהּ וּמַחְזִירָתוֹ לַמַּיִם בְּשַׁבָּת בְּזַמַּן שֶׁהֵיוּ נוֹטְלִין לוּלָב בְּשַׁבָּת. וּבְיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין עַל הַמַּיִם וּבַמּוֹעֵד מַחְלִיפִין הַמַּיִם:

כו הֲדַס שֶׁבַּלּוּלָב אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לְרֵיחַ וְהוֹאִיל וְהֻקְצָה לְמִצְוָה אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ. אֲבָל אֶתְרוֹג מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ שֶׁהֲרֵי הֻקְצָה לְמִצְוָה מֵאֲכִילָה:

כז וְאָסוּר לֶאֱכֹל אֶתְרוֹג כָּל יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִפְּנֵי שֶׁהֻקְצָה לְמִקְצָת הַיּוֹם הֻקְצָה לְכֻלּוֹ. וּבַשְּׁמִינִי מֻתָּר בַּאֲכִילָה. וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹטְלִין לוּלָב בַּשְּׁמִינִי הָאֶתְרוֹג אָסוּר בַּשְּׁמִינִי כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה אָסוּר בַּשְּׁמִינִי בִּזְמַן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסָּפֵק

שֶׁהוּא סְפֵק שְׁבִיעִי. הִפְרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִין לְשִׁבְעַת יָמִים כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָּהּ לְיוֹמָהּ וְאוֹכְלָהּ לְמָחָר:

פרק ח

א אַרְבַּעַת מִינִין הָאֵלּוּ שֶׁהֵן לוּלָב וַהֲדַס וַעֲרָבָה וְאֶתְרוֹג שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן יָבֵשׁ אוֹ גָּזוּל אוֹ גָּנוּב אֲפִלּוּ לְאַחַר יֵאוּשׁ אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מֵאֲשֵׁרָה הַנֶּעֱבֶדֶת אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁבְּטְלוּ הָאֲשֵׁרָה מִלְּעָבְדָהּ. אוֹ שֶׁהָיָה שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת. הֲרֵי זֶה פָּסוּל. הָיָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא יִטֹּל לְכַתְּחִלָּה וְאִם נָטַל יָצָא. הָיָה כָּמוּשׁ וְלֹא גָּמַר לִיבַּשׁ כָּשֵׁר. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אוֹ בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה לוּלָב הַיָּבֵשׁ כָּשֵׁר אֲבָל לֹא שְׁאָר הַמִּינִין:

ב אֶתְרוֹג שֶׁל עָרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשֶׁל טֵבֶל פָּסוּל. שֶׁל דְּמַאי כָּשֵׁר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּפְקִיר נָכְסָיו וְיִהְיֶה עָנִי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לֶאֱכֹל דְּמַאי. אֶתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם לֹא יִטֹּל שֶׁמָּא יַכְשִׁירוּ לְטַמְאָה. וְאִם נָטַל כָּשֵׁר:

ג לוּלָב שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ פָּסוּל. נִסְדַּק אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ כִּשְׁנַיִם פָּסוּל. הָיָה עָקוּם לְפָנָיו שֶׁהֲרֵי שְׁדָרוֹ כְּגַב בַּעַל חֻטּוֹטֶרֶת פָּסוּל. הָיָה עָקוּם לַאֲחוֹרָיו כָּשֵׁר שֶׁזּוֹ הִיא בְּרִיָּתוֹ. נֶעֱקַם לְאֶחָד מִצְּדָדָיו פָּסוּל. נִפְרְדוּ עָלָיו זֶה מֵעַל זֶה וְלֹא נִדְלְדְּלוּ כַּעֲלֵי הַחֲרָיוֹת כָּשֵׁר. נִפְרְצוּ עָלָיו וְהוּא שֶׁיִּדְלְדְּלוּ מִשְּׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב כַּעֲלֵי הַחֲרָיוֹת פָּסוּל:

ד בְּרִיַּת עָלִין שֶׁל לוּלָב כָּךְ הִיא. כְּשֶׁהֵם גְּדֵלִין גְּדֵלִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם וּדְבוּקִין מִגַּבָּן וְגַב כָּל שְׁנֵי עָלִין הַדְּבוּקִין הוּא הַנִּקְרָא תְּמֶת. נֶחְלְקָה הַתְּמֶת פָּסוּל. הָיוּ עָלָיו אַחַת אַחַת מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ וְלֹא הָיָה לָהֶם תְּמֶת פָּסוּל. לֹא הָיוּ עָלָיו זֶה עַל גַּב זֶה כְּדֶרֶךְ כָּל הַלּוּלָבִין אֶלָּא זֶה תַּחַת זֶה אִם רֹאשׁ זֶה מַגִּיעַ לְעִקַּר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּמְצָא כָּל שְׁדֵרוֹ שֶׁל לוּלָב מְכֻסֶּה בְּעָלִין כָּשֵׁר. וְאִם אֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה מַגִּיעַ לְצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה פָּסוּל:

ה הֲדַס שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ כָּשֵׁר. נָשְׁרוּ רֹב עָלָיו אִם נִשְׁתַּיְּרוּ שִׁלְשָׁה עָלִין בְּקֶן אֶחָד כָּשֵׁר. הָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מֵעָלָיו אִם יְרֻקּוֹת כָּשֵׁר וְאִם אֲדֻמּוֹת אוֹ שְׁחוֹרוֹת פָּסוּל. וְאִם מְעָטָן כָּשֵׁר. וְאֵין מְמַעֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן. עָבַר וְלִקְּטָן אוֹ שֶׁלִּקְּטָן אֶחָד אֶחָד לַאֲכִילָה הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר:

ו עֲרָבָה שֶׁנִּקְטַם רֹאשָׁהּ כְּשֵׁרָה. נִפְרְצוּ עָלֶיהָ פְּסוּלָה:

ז אֶתְרוֹג שֶׁנִּקַּב נָקֵב מְכֻלָּשׁ כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל. וְשֶׁאֵינוֹ מְכֻלָּשׁ אִם הָיָה כְּאִיסָר אוֹ יֶתֶר פָּסוּל. חִסֵּר כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל. נִטַּל דְּדוֹ וְהוּא הָרֹאשׁ הַקָּטָן שֶׁשּׁוֹתֵת בּוֹ פָּסוּל. נִטַּל הָעֵץ שֶׁהוּא תָּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מֵעִקַּר הָאֶתְרוֹג וְנִשְׁאַר מְקוֹמוֹ גּוּמָּא פָּסוּל. עָלְתָה חֲזָזִית עָלָיו אִם בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת פָּסוּל. וְאִם בְּמָקוֹם אֶחָד אִם עָלְתָה עַל רֻבּוֹ פָּסוּל. וְאִם עַל דְּדוֹ וַאֲפִלּוּ

כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל. נִקְלַף הַקְּרוּם הַחִיצוֹנָה שֶׁלּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְחַסְּרוֹ אֶלָּא נִשְׁאָר יָרֹק כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּרִיָּתוֹ אִם נִקְלַף כֻּלּוֹ פָּסוּל וְאִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר:

ח אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תָּפוּחַ סָרוּחַ כָּבוּשׁ שָׁלוּק שָׁחֹר לָבָן מְנֻמָּר יָרֹק כְּכַרְתִּי פָּסוּל. גִּדְּלוֹ בְּדָפוּס וְעָשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת פָּסוּל. עָשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂהוּ דַּפִּין דַּפִּין כָּשֵׁר. הַתִּיּוֹם וְהַבֹּסֶר כָּשֵׁר. מָקוֹם שֶׁהָאֶתְרוֹגִין שֶׁלָּהֶם כְּעֵין שַׁחֲרוּת מְעוּטָה כְּשֵׁרִין. וְאִם הָיוּ שְׁחוֹרִים בְּיוֹתֵר כְּאָדָם כּוּשִׁי הֲרֵי זֶה פָּסוּל בְּכָל מָקוֹם:

ט כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהֵם פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוּמִין שֶׁבַּאֲרִנּוּ אוֹ מִפְּנֵי גֵּזֶל וּגְנֵבָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בִּלְבַד אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי עִם שְׁאָר הַיָּמִים הַכֹּל כָּשֵׁר. וְהַפְּסָלְנוּת שֶׁהוּא מִשּׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ אֶתְרוֹג אָסוּר בַּאֲכִילָה בֵּין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בֵּין בִּשְׁאָר יָמִים פָּסוּל:

י אֵין אָדָם יוֹצֵא בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלוּלְבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁיִּשְׁאֲלֶנּוּ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ בְּמַתָּנָה. נְתָנוֹ לוֹ עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ הֲרֵי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּמַחֲזִירוֹ. שֶׁמַּתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה. וְאִם לֹא הֶחְזִירוֹ לֹא יָצָא שֶׁנִּמְצָא כְּגָזוּל. וְאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְקָטָן שֶׁהַקָּטָן קוֹנֶה וְאֵינוֹ מַקְנֶה לַאֲחֵרִים מִן הַתּוֹרָה וְנִמְצָא שֶׁאִם הֶחְזִירוֹ לוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר. וְאֶחָד הַלּוּלָב וְאֶחָד כָּל מִין וָמִין מֵאַרְבַּע מִינִין שֶׁבּוֹ אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן שָׁאוּל אֵין יוֹצְאִין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן:

יא שֶׁתְּפִין שֶׁקִּנּוּ לוּלָב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשֻׁתָּפוּת אֵין אֶחָד מֵהֶן יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּרִאשׁוֹן עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ בְּמַתָּנָה. הָאַחִין שֶׁקִּנּוּ אֶתְרוֹגִין מִתְּפִיסַת הַבַּיִת וְנִטַּל אֶחָד מֵהֶן אֶתְרוֹג וְיָצָא בּוֹ. אִם יָכוֹל לְאָכְלוֹ וְאֵין הָאַחִין מַקְפִּידִין בְּכָךְ יָצָא. וְאִם הָיוּ מַקְפִּידִין לֹא יָצָא עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ חֶלְקָם בְּמַתָּנָה. וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוֹג וְזֶה פָּרִישׁ אוֹ שֶׁקָּנוּ כְּאֶחָד אֶתְרוֹג וְרִמּוֹן וּפָרִישׁ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת אֵינוֹ יוֹצֵא בָּאֶתְרוֹג עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ בְּמַתָּנָה וַאַף עַל פִּי שֶׁאִם אָכְלוֹ אֵין מַקְפִּידִין עָלָיו:

יב אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמּוֹעֲדוֹת מִצְוָה לִשְׂמֹחַ בָּהֶן. בְּחַג הַסֻּכּוֹת הָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ יוֹם שִׂמְחָה יְתֵרָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג מ) "וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים". וְכֵיצַד הָיוּ עוֹשִׂין. עֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן הָיוּ מְתַקְּנִין בַּמִּקְדָּשׁ מָקוֹם לַנָּשִׁים מִלְמַעְלָה וְלָאֲנָשִׁים מִלְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ אֵלּוּ עִם אֵלּוּ. וּמַתְחִילִין לִשְׂמֹחַ מִמּוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן. וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם מֵימֵי חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מַתְחִילִין מֵאַחַר שֶׁמַּקְרִיבוּ תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם לִשְׂמֹחַ לִשְׁאָר הַיּוֹם עִם כָּל הַלַּיְלָה:

יג וְהֵיאַךְ הָיְתָה שִׂמְחָה זוֹ. הֶחְלִיל מַכֶּה וּמְנַגְּנִין בְּכִנּוֹר וּבִנְבָלִים וּבְמִצְלְתַּיִם וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּכֵלֵי שִׁיר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְנַגֵּן בּוֹ. וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בַּפֶּה בַּפֶּה. וְרוֹקְדִין וּמְסַפְּקִין וּמְטַפְּחִין וּמְפַזְּזִין

וּמְכַרְכְּרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ וְאוֹמְרִים דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתֻשְׁבָּחוֹת. וְשִׂמְחָה זוֹ אֵינָהּ דּוֹחָה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב:

יד מִצְוָה לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחָה זוֹ. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עַמֵּי הָאָרֶץ וְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה. אֶלָּא גְּדוֹלֵי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת וְהַסַּנְהֶדְרִין וְהַחֲסִידִים וְהַזְּקֵנִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין וּמְסַפְּקִין וּמְנַגְּנִין וּמְשַׂמְּחִין בַּמִּקְדָּשׁ בִּימֵי חַג הַסֻּכּוֹת. אֲבָל כָּל הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים כֻּלָּן בָּאִין לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ:

טו הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּשְׂמַח אָדָם בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה וּבְאַהֲבַת הָאֵל שֶׁצִּוָּה בָּהֶן. עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה הִיא. וְכָל הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִשִּׂמְחָה זוֹ רָאוּי לְהִפָּרַע מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח מז) "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב". וְכָל הַמַּגִּיס דַּעְתּוֹ וְחוֹלֵק כָּבוֹד לְעַצְמוֹ וּמִתְכַּבֵּד בְּעֵינָיו בְּמָקוֹמוֹת אֵלּוּ חוֹטֵא וְשׁוֹטֶה. וְעַל זֶה הִזְהִיר שְׁלֹמֹה וְאָמַר (משלי כה ו) "אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ". וְכָל הַמַּשְׁפִּיל עַצְמוֹ וּמֵקֵל גּוּפוֹ בְּמָקוֹמוֹת אֵלּוּ הוּא הַגָּדוֹל הַמְכֻבָּד הָעוֹבֵד מֵאַהֲבָה. וְכֵן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אָמַר (שמואל ב ו כב) "וְנִקַּלְתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי". וְאֵין הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד אֶלָּא לִשְׁמֹחַ לִפְנֵי ה' שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ו טז) "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי ה'": סְלִיק הִלְכוֹת שׁוֹפָר סֻכָּה וְלוּלָב